

Bezpieczeństwo ekologiczne - jak współcześnie je rozumieć?

Dr hab. Andrzej Misiótek, prof. WSZOP

Katedra Nauk Prawnych i Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy – Katowice

Senator RP, przewodniczący senackiej Komisji Infrastruktury

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz **zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.**

Art. 74. 1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą **bezpieczeństwo ekologiczne** współczesnemu i przyszłemu pokoleniom.

2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych.

3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

4. Władze publiczne wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Kategoria „bezpieczeństwa ekologicznego” w regulacjach prawnych pojawia się rzadko i aktualnie nie posiada prawnej definicji.

Poza Konstytucją kategoria „bezpieczeństwa ekologicznego” pojawia się w dokumentach:

- ❖ II Polityka Ekologiczna Państwa, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r. i Sejm RP w sierpniu 2001 r.
- ❖ Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016.

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

❖ Polityka ekologiczna państwa 2030 – projekt (powstał w oparciu o Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

„Rolą polityki ekologicznej jest więc zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego państwa. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w odpowiednich strukturach zarządzania państwem na szczeblu krajowym, wojewódzkim i lokalnym oraz takim podziale kompetencji i zadań, który pozwoli na to, aby cele na każdym szczeblu były wyznaczane w oparciu o rozpoznanie potrzeb, zaś środki do ich osiągnięcia były dobierane z uwzględnieniem kryteriów efektywności ekologicznej i ekonomicznej. Kluczowa dla osiągnięcia celów polityki ekologicznej jest dodatkowo dbałość o kulturę współżycia ze środowiskiem na szczeblu samorządowym, zwłaszcza poprzez racjonalne planowanie zagospodarowania przestrzennego, które pomaga chronić ludność przed zanieczyszczeniami powietrza i hałasem oraz przyrodę przed nadmierną presją.”

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Wykryształizowało się kilka perspektyw, z których pojęcie to jest postrzegane. Daje to dużą dowolność interpretacyjną co do przyjmowanych kryteriów, uwzględnianych różnorodnych elementów treści oraz sposobów podejść, które charakterystyczne są dla okresów w jakich definicje były tworzone.

Analizą definicji kategorii „bezpieczeństwa ekologicznego” zajmuje się wielu badaczy, między innymi, w ostatnich latach:

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

- * Ryszard Bednarski, *Bezpieczeństwo ekologiczne (środowiskowe). Przegląd definicji*, w: *Bezpieczeństwo w perspektywie ekologicznej*, praca zbiorowa pod red. M. Kubiaka i M. Tołwińskiego, ASPRA-JR, Warszawa 2017
- * Ksymena Rosiek, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Polsce na przykładzie gospodarowania wodami*, *Gospodarka w Praktyce i Teorii*, nr 1(38), 2015, s.63-76
- * Andrzej Misiółek, Marta Tobor, *Rola, znaczenie i zadania samorządu terytorialnego w zapewnieniu bezpieczeństwa ekologicznego w przestrzeni lokalnej*, Uniwersytet Zielonogórski 2019 (w druku)
- * Wcześniej: Józef Haber (1981), Włodzimierz Michajłow (1986), Józef Kukułka (1995), Marek Piertaś (2000), Piotr Korzeniowski (2012), Bazyli Poskrobko (2012)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Zasadnicze nurty definiowania kategorii „bezpieczeństwa ekologicznego”

Nurt eksponujący bezpośrednie relacje człowiek – środowisko naturalne, gdzie środowisko naturalne rozumiane jest jako „system podtrzymujący życie”. Naczelną wartością jest środowisko naturalne a podrzędną systemy społeczne.

Przykłady definicji:

- * *Bezpieczeństwo ekologiczne to bezpieczeństwo środowiska naturalnego przed takim jego użytkowaniem i degradacją, że w efekcie może zagrażać istnieniu ludzi i społeczeństw.* (R.K. Molvaer, cytata za M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, UMCS, Lublin 2000, s.83)
- * *Bezpieczeństwo ekologiczne to likwidacja lub zmniejszenie do minimum zagrożeń życia i zdrowia człowieka, których źródłem jest środowisko jego życia, biosfera.* (W. Michajłow, *Problemy bezpieczeństwa ekologicznego świata i Polski*. W: *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*, praca zbiorowa pod red. A.D. Rodfelda, PISM-PWN, Warszawa 1986, s.182)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Nurt łączący bezpieczeństwo ekologiczne z celowymi i świadomymi działaniami powstrzymującymi negatywne zmiany w środowisku przyrodniczym.

Przykłady definicji:

- * *Bezpieczeństwo ekologiczne oznacza eliminowanie trendów wzmagających zmiany środowiska naturalnego z odwołaniem się do rozwoju samopodtrzymującego.* (G. Prins, cytata za M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, UMCS, Lublin 2000, s.83)
- * *Bezpieczeństwo ekologiczne to system przedsięwzięć eliminujących niebezpieczeństwo masowej eksterminacji jednostek ludzkich w wyniku antropogenetycznie uwarunkowanych zmian ekologicznych, które uniemożliwiają ludziom egzystencję.* (O. Kołbasow, cytata za M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, UMCS, Lublin 2000, s.83)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Nurt, którego cechą wspólną jest ujmowanie procesów ekologicznych jako komponentów wyznaczających bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe.

Przykłady definicji:

- * *Bezpieczeństwo ekologiczne to zespół uwarunkowań, które istnieją, gdy rządy są zdolne łagodzić społeczne i polityczne skutki niedostatku zasobów naturalnych, odwołując się do własnych działań, działań organizacji międzyrządowych oraz pozarządowych.* (R. Moss, cytata za M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, UMCS, Lublin 2000, s.84)
- * *Bezpieczeństwo ekologiczne to pewność mechanizmów społecznych, ich zdolność zapobiegania brakom w stanie środowiska, jego szkodliwym zmianom oraz rodzącym się na ich tle napięciom i konfliktom.* (J. Kukułka, *Ekologiczna koncepcja ładu międzynarodowego*. W: *Stosunki międzynarodowe i polityka. Wyzwania końca stulecia. Księga jubileuszowa na 65-lecie Profesora Bogusława Mrozka*, praca zbiorowa pod red. W. Dobrzyckiego, Elipsa, Warszawa 1995)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Próba syntezy:

- * *Bezpieczeństwo ekologiczne oznacza taki stan stosunków społecznych, w tym treści, form i sposobów organizacji stosunków międzynarodowych, który nie tylko ogranicza i eliminuje zagrożenia ekologiczne, lecz także promuje pozytywne działania, umożliwiając realizację wartości istotnych dla istnienia i rozwoju narodów i państw.* (M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, UMCS, Lublin 2000, s.85)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Sama kategoria bezpieczeństwa może być rozpatrywana jako stan lub jako proces.

Wojciech Modzelewski i Maciej Hartliński ujmują to następująco: „Bezpieczeństwo można rozpatrywać jako stan (niezagrożenia, pewności, spokoju, zabezpieczenia, ochrony), czyli coś teraźniejszego ... Jednak bezpieczeństwo to także dynamiczny proces, czyli zjawisko zmienne w czasie, nie odznaczające się stałością, podlegające ewolucji.” (Modzelewski W.T., Hartliński M., Wprowadzenie do podstawowych kategorii bezpieczeństwa narodowego, w: Podstawowe kategorie bezpieczeństwa narodowego, praca zbiorowa pod red. A. Żukowskiego, M. Hartlińskiego, W.T. Modzelewskiego, J. Więclawskiego, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2015, s.12)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Bezpieczeństwo ekologiczne traktowane **jako stan**, rozumieć można jako taki stan środowiska przyrodniczego i jego zasobów oraz taki stan relacji między antroposferą a biosferą, które pozwalają obecnym i przyszłym pokoleniom na trwanie, przetrwanie, rozwój i doskonalenie. Zasadniczą kwestią osiągnięcia tego pożądanego stanu (czyli bezpieczeństwa ekologicznego) jest jego postrzeganie przez organizacje międzynarodowe, władze (państwowe, samorządowe), organizacje pozarządowe oraz wysoki poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa. (A. Misiótek, 2018)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Bezpieczeństwo ekologiczne rozumiane **jako proces** jest nieustannym działaniem jednostek, społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych, władz samorządowych, państw i władz państwowych oraz organizacji międzynarodowych na rzecz zapewnienia pożądanego stanu środowiska przyrodniczego i relacji człowiek-środowisko oraz przeciwdziałania zagrożeniom. Działania te nakierowane są na odkrywanie, poznawanie i doskonalenie mechanizmów, dzięki którym przyroda i jej zasoby mają dawać możliwości egzystowania i rozwijania się obecnemu i przyszłym pokoleniom. (A. Misiótek, 2018)

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Ekologia

Nauka podstawowa, zorientowana na poznawanie, rozumienie i wyjaśnianie.

Sozologia

Nauka stosowana zajmująca się problemami praktycznymi, dostarczająca wiedzy oraz umiejętności do rozwiązywania konkretnych problemów.

Bezpieczeństwo ekologiczne

Wybrane pola badawcze nauk:
humanistycznych, społecznych,
ścisłych i przyrodniczych,
inżynieryjno-technicznych

Ochrona środowiska,
Polityka ekologiczna państwa,
Idea zrównoważonego rozwoju
Edukacja ekologiczna

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Literatura:

- * M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000.
- * *Bezpieczeństwo w perspektywie ekologicznej*, praca zbiorowa pod red. M. Kubiaka i M. Tołwińskiego, ASPRA-JR, Warszawa 2017.
- * P. Korzeniowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne jako instytucja prawna ochrony środowiska*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2012.
- * A. Misiótek, W. Główkowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. Perspektywy, zadania i zagrożenia*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach, nr 1 (13), 2017, s.95-110
- * A. Misiótek, W. Główkowski, *Wybrane aspekty bezpieczeństwa ekologicznego w Polsce*, Ekologia, nr 4 (80), 2016, s. 31-33
- * A. Misiótek, W. Główkowski, *Kategoria bezpieczeństwa ekologicznego w kontekście wybranych pojęć dotyczących środowiska przyrodniczego*, Ekologia, nr 2 (90), 2019, s. 18-21

Bezpieczeństwo ekologiczne – jak współcześnie je rozumieć?

Dziękuję za uwagę.